

MÖ 6. YÜZYIL-MS 2. YÜZYIL FELSEFESİNİN AYIRICI ÖZELLİKLERİ

Antik Felsefenin 3 Temel Aşaması

İlk Çağ (Antik) felsefesi tarihsel süreçte üç aşamada gelişmiştir:

1. **Doğa Felsefesi:** Varlığın ilk nedenini (arkhe) ve evrendeki değişimi araştıran aşama.
2. **İnsan Felsefesi:** Sofistler ve Sokrates ile birlikte odağın doğadan "insana ve bilgiye" kaydığı aşama.
3. **Sistematik Felsefe:** Platon ve Aristoteles'in varlık, bilgi, ahlak, siyaset gibi tüm alanları kapsayan bütüncül sistemler kurduğu aşama.

1. İlk Neden (Ana Madde / Arkhe) Problemi

Doğa filozofları, evrendeki her şeyin kendisinden meydana geldiği o ilk temel taşı (arkheyi) doğada bulunan somut varlıklarda aramışlardır.

- **Thales:** İlk neden **"Su"**dur. Her şeyin sıvı, katı veya gaz hâlinde suya dönüştüğünü gözlemlemiş ve yaşamsal öneminden dolayı suyu evrenin temeline koymuştur.
- **Anaksimandros:** İlk neden somut bir madde olamaz; nicelikçe sonsuz, nitelikçe belirsiz olan **"Apeiron"**dur.
- **Anaksimenes:** İlk neden sonsuz ama somut bir madde olan **"Hava"**dır. Hava seyrekleştikçe ateşe; sıkılaştıkça sırasıyla rüzgâr, bulut, su, toprak ve taşla dönüşerek evreni oluşturur.
- **Anaksagoras:** Varlıkların kökeninde **"Spermalar (Tohumlar)"** vardır. Ancak onun asıl devrimi, bu tohumları hareket ettiren gücü maddeden ayırarak **"Nous" (Akıl/Ruh)** kavramını bulmasıdır.
- **Empedokles:** Evrenin temelinde dört ana öge (element) vardır: **Toprak, Hava, Ateş ve Su**. Bu ögeler **"Sevgi"** gücüyle birleşip varlıkları oluşturur, **"Nefret"** gücüyle ayrılarak onları yok eder.
- **Demokritos:** Atomcu görüşün temsilcisidir. Bütün varlıklar, ezeli olarak hareket hâlinde olan, parçalanamaz ve sonsuz sayıdaki **"Atomların"** farklı şekillerde bir araya gelmesiyle oluşur.

2. Değişim Problemi

İlk doğa filozofları daha çok "ana maddeye" odaklanıp değişimi göz ardı ederken, bazı filozoflar sistemlerinin tam merkezine "değişim" kavramını koymuştur.

- **Lao Tse (Çin):** Taoculuğun kurucusudur. Evrendeki dengeyi sağlayan güce **"Tao" (Yol)** der. Evrendeki tüm değişimler, karşıt güçler olan **"Yin" (Dişil, karanlık, toprak)** ve **"Yang" (Eril, aydınlık, güneş)** arasındaki çatışmadan kaynaklanır.

- **Herakleitos:** Evrendeki temel kural **"Sürekli Oluş ve Değişim"**dir; değişmezlik sadece bir yanılsamadır. Değişimin ana maddesi en hareketli olan **"Ateş"**, bu değişimi ölçülü bir şekilde yönlendiren kural ise **"Logos"** (Akıl)dur. Her şey zıtların birliğinden (çatışmasından) doğar.
- **Parmenides:** Herakleitos'un tam zıddını savunmuştur (Felsefe tarihindeki ilk bilinçli karşıtlıktır). Parmenides'e göre **değişim diye bir şey kesinlikle yoktur, imkânsızdır**. Değişimi bize gösteren şey duyularımızdır ve duyularımız bizi aldatır. Gerçek varlık değişmeyen, hareket etmeyen ve bölünmeyen **"Bir Olan"**dır; gerisi sadece bir görünüş ve aldatmacadan ibarettir.